

กฎหมายต้นแบบว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพ

Model Law on Post Mortem Inquest

วสินระพี ไผ่ประดิษฐ์¹, ภูมิ โชคเหมาะ², และเอกพงษ์ สารน้อย³
Wasinrapee Paipadist¹, Poom Chokmoh², and Egkapong Sarnnoi³

Received: April 30, 2024
Revised: September 24, 2024
Accepted: November 21, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ศึกษาและวิจัยเรื่องกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพของไทย (2) เพื่อศึกษาเชิงเปรียบเทียบระหว่าง การชันสูตรพลิกศพของไทยกับต่างประเทศ (3) เพื่อยกร่างกฎหมายเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพของไทย (4) เพื่อประเมินร่างกฎหมายเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพของไทย ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมสนทนากลุ่ม

ผลการศึกษวิจัยพบว่า การชันสูตรพลิกศพของไไทยนั้น มีปัญหาทางข้อกฎหมายและปัญหาในทางปฏิบัติ ได้แก่ ปัญหากระบวนการชันสูตรพลิกศพ ปัญหามาตรฐานองค์กรที่มีหน้าที่ทำการชันสูตรพลิกศพ ปัญหาการกำหนดเหตุที่ต้องมีการชันสูตรพลิกศพ ปัญหาของขั้นตอนการดำเนินการชันสูตรพลิกศพ ปัญหาการตรวจสอบถ่วงดุล และปัญหาการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาการชันสูตรพลิกศพ อันเป็นการคุ้มครองสิทธิของประชาชนและเป็นพัฒนาระบบกระบวนการยุติธรรม การวิจัยนี้จึงได้นำแนวทางจากการวิเคราะห์มาออกแบบเป็นกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพ โดยมีโครงสร้างของกฎหมายประกอบด้วยบททั่วไป คณะกรรมการการชันสูตรพลิกศพ เจ้าพนักงาน สำนักงาน และเขตอำนาจการชันสูตรพลิกศพ และบทกำหนดโทษ

การวิจัยเสนอแนะให้มีการนำกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพจากการวิจัยไปตราเป็นกฎหมายตามกระบวนการทางนิติบัญญัติเพื่อให้มีการใช้บังคับ

คำสำคัญ: กฎหมายต้นแบบ, การชันสูตรพลิกศพ, การผ่าศพ, การค้นหาความจริงเกี่ยวกับการตาย, กระบวนการยุติธรรมทางอาญา

¹ นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม, Email : rodyonz@live.com
Level of Study Doctor of Laws, Faculty School of Law Sripatum University

² อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก หลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม Email : poom.ch@spu.ac.th
Thesis Advisor, Doctor of Laws, Faculty School of Law Sripatum University

³ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม หลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม Email : egkapong.sa@spu.ac.th
Thesis Co-Advisers, Doctor of Laws, Faculty School of Law Sripatum University

Abstract

The research on Model Law On Post Mortem Inquest aimed (1) to study the problem status of a post-mortem inquest in Thailand, (2) to conduct a comparative study between Thai post-mortem inquest and overseas post-mortem inquest, (3) to draft a law on Thai post-mortem inquest, and (4) to evaluate the draft law on Thai post-mortem inquest. The research was conducted based on a qualitative research design, consisting of documentary research, an in-depth interview, and focus group discussion.

The research results revealed that there were legal and practical problems in Thai post-mortem inquest, i.e. problems related to the post-mortem inquest system, problems related to standards of the organizations responsible for performing a post-mortem inquest, problems related to determining the ground for performing a post-mortem inquest, problems related to the procedures required for conducting a post-mortem inquest, problems related to performing check and balance, and problems related to the use of officials' discretion. In order to solve the problems related to a post-mortem inquest, which is a way to protect people's rights and to improve the justice system, this research adopted a guideline from the analysis to design a model law on post-mortem inquest. The structure of the law consisted of general provision, the committee on post-mortem inquest, officers, office and the scope of authority, a post-mortem inquest, and penalty.

The research suggested that the model law on post-mortem inquest should be enacted to be a law in accordance with the legislative process for enforcement.

Keywords: model law, post mortem inquest, autopsy, death investigation, criminal justice

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 68 วรรคแรก กำหนดให้ “รัฐพึงจัดระบบการบริหารงานกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ และให้ประชาชน เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวกรวดเร็ว และไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินสมควร ” วรรคสอง “รัฐพึงมีมาตรการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรม ให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้โดยเคร่งครัด ปราศจากการแทรกแซงหรือครอบงำใด ๆ ” และวรรคสาม “รัฐพึงให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายที่จำเป็นและเหมาะสมแก่ผู้ยากไร้หรือผู้ด้อยโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ” ประกอบกับมาตรา 258 กำหนดให้ “ดำเนินการปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรม รวมทั้ง ปรับปรุงการสอบสวนให้มีการตรวจสอบถ่วงดุลระหว่างพนักงานอัยการและพนักงานสอบสวน สร้างความเชื่อมั่นแก่เจ้าหน้าที่ทุกฝ่าย รวมทั้งกำหนดให้การสอบสวนต้องใช้ประโยชน์จากนิติวิทยาศาสตร์ และให้มีการบริการทางนิติวิทยาศาสตร์มากกว่าหนึ่งหน่วยงานอิสระจากกันให้ประชาชนได้รับการบริการในการพิสูจน์อย่างมีทางเลือก ” ต่อมาได้มีประกาศราชโองการให้ใช้ยุทธศาสตร์ชาตินำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้ประเทศไทย

บรรลุนิติภาวะ ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว และตามพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 กำหนดให้มีคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ (กพยช.) มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการจัดทำแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 อันเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนและเชื่อมโยงการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนปฏิรูปประเทศ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 โดยอยู่ภายใต้กรอบแนวคิดการบริหารงานยุติธรรม อย่างรวดเร็ว ทัวถึง และเท่าเทียม

กระบวนการยุติธรรมอาญาของไทยปัจจุบันเกิดปัญหาความไม่เป็นธรรมในการเข้าถึง ซึ่งสาเหตุหลักมาจากโครงสร้างทางสังคม การกระทำของประชากรในสังคม การเลือกปฏิบัติของผู้มีอำนาจในสังคม หรือประชาชนบางส่วนไม่มีความรู้หรือไม่มีทุนทรัพย์ อันจะสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ นอกจากนี้ กระบวนการยุติธรรมทางอาญา คือ กระบวนการดำเนินคดีที่จะต้องอาศัยการรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ เพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ โดยเริ่มตั้งแต่ชั้นพนักงานสอบสวนจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานพร้อมความเห็นส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการซึ่งพนักงานอัยการจะได้ทำการฟ้องคดีต่อศาลต่อไป และที่สำคัญในคดีที่จะต้องมีการชันสูตรพลิกศพ ซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญในการค้นหาความจริงเกี่ยวกับการตาย ซึ่งเป็นขั้นตอนการเริ่มต้นก่อนจะดำเนินการสอบสวน ซึ่งมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้ ประเทศไทยนับตั้งแต่มีการปฏิรูปกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรม เพื่อนำมาบังคับใช้แทนกฎหมายตราสามดวง และได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งได้กำหนดให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งมีความเป็นสากล และทันสมัยในช่วงเวลาดังกล่าว จึงถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้นานาประเทศยอมรับกระบวนการยุติธรรมของไทย ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาประเทศไทยไม่เคยมีการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมอย่างจริงจัง มีเพียงการแก้ไขปรับปัญหาตามยุคสมัยเป็นบางกรณีเท่านั้น รวมถึงการชันสูตรพลิกศพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ต่างประเทศมีการพัฒนาให้เหมาะกับยุคสมัย และสภาพของสังคมในประเทศนั้น ๆ โดยการชันสูตรพลิกศพนั้นเป็นขั้นตอนสำคัญสำหรับกรณีที่มีเหตุสงสัยว่าบุคคลใดตายโดยผิดธรรมชาติ หรือตายอยู่ในระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงาน ซึ่งการชันสูตรพลิกศพจะทำให้สามารถรู้ถึงสาเหตุแห่งการตาย และเป็นข้อมูลสำหรับการสืบสวนค้นหาความจริงในคดี ทั้งนี้ ก็เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิในชีวิตของบุคคล ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในสิทธิตามสิทธิมนุษยชน แต่เนื่องจากปัจจุบันสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป ยังพบว่ามิชอบพอหรือเกี่ยวกับการปฏิบัติ และการบังคับใช้กฎหมายหลายประการเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพ การวิจัยนี้เห็นถึงความสำคัญของปัญหาของการชันสูตรพลิกศพซึ่งเป็นส่วนที่สำคัญส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรม ซึ่งยังพบว่ามีปัญหา ดังเช่น ปัญหาระบบของการชันสูตรพลิกศพ ในปัจจุบันระบบการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทย ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานสอบสวนเป็นองค์กรหลักในการชันสูตรพลิกศพ และให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจในการสั่งให้มีการผ่าศพ หรือให้ร่วมกับแพทย์ในการชันสูตรพลิกศพ ดังที่ปรากฏตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือที่เรียกว่า ระบบตำรวจ (Police system) ซึ่งในปัจจุบันระบบตำรวจได้ใช้อยู่ในบางประเทศ ซึ่งระบบดังกล่าวองค์กรตำรวจเป็นผู้มีบทบาทหลักในการชันสูตรพลิกศพ ไม่ว่าจะเป็นการตรวจดูสภาพศพภายนอก การสั่งการให้มีการผ่าพิสูจน์ศพ การดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ณ ที่เกิดเหตุ รวมถึงการสอบปากคำพยานที่เห็นเหตุการณ์อีกด้วย (แสวงบุญ บุญเฉลิมวิภาส, 2565) ซึ่งถือเป็นการที่รัฐใช้อำนาจ

ฝ่ายเดียว และยังขาดกลไก หรือมาตรการที่ญาติหรือผู้ที่เกี่ยวข้องจะสามารถดำเนินการขอให้มีการชันสูตรพลิกศพได้ และประเทศไทยหน่วยงานหลักที่มีอำนาจในการสอบสวน และการชันสูตรพลิกศพ คือ องค์การตำรวจ ซึ่งเป็นหน่วยงานเดียวกันในการทำหน้าที่ ย่อมอาจก่อให้เกิดความเป็นกลางและความเป็นอิสระของการปฏิบัติหน้าที่ในระบบการชันสูตรพลิกศพในปัจจุบัน จากกระบวนการชันสูตรพลิกศพดังกล่าว แม้ว่าได้มีการกำหนดให้แพทย์นิติเวชเข้าร่วมการชันสูตรพลิกศพร่วมกับพนักงานสอบสวน แต่อำนาจและหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพยังคงอยู่กับพนักงานสอบสวนเป็นหลัก ซึ่งมีความสำคัญเพราะเป็นกระบวนการเริ่มต้นของการสอบสวน ซึ่งสามารถทำให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้เสียหาย ญาติ รวมถึงบุคคลที่เกี่ยวข้องซึ่งไม่ทราบสาเหตุการตาย จึงเป็นประเด็นปัญหา ซึ่งนอกจากนี้ ปัญหามาตรฐานขององค์กรที่มีหน้าที่ทำการชันสูตรพลิกศพ การชันสูตรพลิกศพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 กำหนดว่า “กรณีที่ต้องทำการชันสูตรพลิกศพ พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่ กับแพทย์ทางนิติเวชศาสตร์ให้ทำการชันสูตรพลิกศพโดยเร็ว หากทางแพทย์นิติเวชศาสตร์ไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ แพทย์ประจำโรงพยาบาลของรัฐปฏิบัติหน้าที่ ถ้าแพทย์ประจำโรงพยาบาลของรัฐไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แพทย์ประจำโรงพยาบาลเอกชนหรือแพทย์ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมที่ขึ้นทะเบียนเป็นแพทย์อาสาสมัครตามระเบียบของกระทรวงสาธารณสุขปฏิบัติหน้าที่” และมาตรา 150 วรรคสาม กำหนดว่า “ในกรณีที่ความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ให้ พนักงานอัยการและพนักงานฝ่ายปกครองตำแหน่งตั้งแต่ระดับปลัดอำเภอหรือเทียบเท่าขึ้นไปแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่ เป็นผู้ชันสูตรพลิกศพร่วมกับพนักงานสอบสวนและแพทย์” กล่าวคือ ในกรณีการตายผิดธรรมชาติ ไม่มีบทบัญญัติกำหนดถึงแพทย์ผู้ทำการชันสูตรพลิกศพว่าต้องมาจากหน่วยงานใด และในกรณีการตายระหว่างการควบคุมของเจ้าหน้าที่ ไม่มีบทบัญญัติกำหนดถึงเจ้าหน้าที่ผู้ทำการชันสูตรพลิกศพว่าจะต้องไม่ใช่หน่วยงานเดียวกับเจ้าหน้าที่ที่ทำการควบคุมผู้ตาย และตามมาตรา 151 กำหนดว่า “ในเมื่อมีการจำเป็นเพื่อพบเหตุของการตาย เจ้าพนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพมีอำนาจสั่งให้ผ่าศพแล้วแยกธาตุส่วนใด หรือจะให้ส่งทั้งศพหรือบางส่วนไปยังแพทย์หรือพนักงานแยกธาตุของรัฐบาลก็ได้” ดังจะเห็นได้ว่าเจ้าหน้าที่ให้สามารถจัดให้มีการผ่าศพ แต่ยังไม่ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของผู้ทำการผ่าศพเพื่อพิสูจน์ซึ่งมาตรฐานจะแตกต่างกันออกไปจนอาจทำให้ต้องมีการตรวจซ้ำในภายหลัง โดยจะเห็นได้ชัดเจนว่าความสามารถหรือความชำนาญ ความเชี่ยวชาญของผู้ร่วมทำการชันสูตรร่วมกับพนักงานสอบสวน ควรมีความรู้ความเชี่ยวชาญ หรือความชำนาญในงานด้านนิติเวชศาสตร์ เพราะว่า ความเห็นอันเกี่ยวกับสาเหตุเวลา การตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ หรือพฤติการณ์ในการตาย มีความสำคัญที่สุดในการที่จะคุ้มครองสิทธิของผู้ตาย และเป็นการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ หากกฎหมายไม่ได้มีบทบัญญัติในเรื่องของมาตรฐานของเจ้าหน้าที่ในแต่ละองค์กรผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการชันสูตรพลิกศพนั้น จะส่งผลให้ในแต่ละคดี ในแต่ละพื้นที่ หรือในแต่ละบริบท ผลของการค้นหาความจริงในการตายโดยการชันสูตรพลิกศพนั้นมีความแตกต่างกัน อันทำให้เป็นผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมของไทยเป็นอย่างมาก อีกทั้ง กรณีความตายที่เกิดจากการควบคุมของเจ้าหน้าที่ ซึ่งต้องมีพนักงานอัยการ และพนักงานฝ่ายปกครองเข้าร่วมทำการชันสูตรพลิกศพ แต่ไม่มีการกำหนดหรือทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการค้นหาความจริงในการตาย หรือมาตรฐานของเจ้าหน้าที่ที่จะปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับพนักงานสอบสวนและแพทย์ อันจะทำให้เป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ตายได้อย่างแท้จริง และยังมีข้อบกพร่องเกี่ยวกับ

การปฏิบัติ และการบังคับใช้กฎหมายหลายประการเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพ ดังเช่น ปัญหาการกำหนดเหตุที่ต้องมีการชันสูตรพลิกศพ ปัญหาของขั้นตอนการดำเนินการชันสูตรพลิกศพ ปัญหาการตรวจสอบถ่วงดุลการชันสูตรพลิกศพ และปัญหาการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพ เป็นต้น

จากประเด็นปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เห็นได้ว่า การชันสูตรพลิกศพของประเทศไทยในปัจจุบันยังมีปัญหาทางข้อกฎหมายอยู่หลายประการ และมีปัญหาในทางปฏิบัติและการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่นำไปสู่การศึกษาและวิจัยเพื่อหาคำตอบเพื่อยกร่างกฎหมายว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้นอันเป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหาของประเทศชาติให้ลดน้อยลง เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการใช้อำนาจรัฐกับการคุ้มครองสิทธิของประชาชน ดังนั้น การวิจัยนี้จึงมุ่งประสงค์ที่จะทำการศึกษาและวิจัยเรื่อง “กฎหมายต้นแบบว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพ”

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพของไทย
2. เพื่อศึกษาเชิงเปรียบเทียบระหว่างการชันสูตรพลิกศพของไทยกับต่างประเทศ
3. เพื่อยกร่างกฎหมายเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพของไทย
4. เพื่อประเมินร่างกฎหมายเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพของไทย

ขอบเขตของการวิจัย

กำหนดขอบเขตของการวิจัยออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยกำหนดประเด็นเนื้อหาในการศึกษาและวิเคราะห์เพื่อนำไปสู่การจัดทำ “กฎหมายว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพ” โดยมีเนื้อหาครอบคลุมประเด็นเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และหลักการเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพ กฎหมายเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพของไทย อันได้แก่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือหนังสือสั่งการที่เกี่ยวข้องกับการชันสูตรพลิกศพของหน่วยงานต่าง ๆ กฎหมายระหว่างประเทศ อันได้แก่ ข้อแนะนำที่ R (99) 3 ของคณะมนตรีสภายุโรปสำหรับประเทศสมาชิกในเรื่องการประสานความร่วมมือตามหลักเกณฑ์ที่ว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพทางกฎหมายทางการแพทย์ มาตรฐานการชันสูตรพลิกศพ ตามข้อแนะนำของสมาคมแพทย์ชันสูตรพลิกศพแห่งชาติ (National Association of Medical Examiner : NAME) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (UDHR) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) หลักการว่าด้วยการป้องกันและสอบสวนอย่างมีประสิทธิภาพเกี่ยวกับการวิสามัญฆาตกรรมและการลงโทษประหารชีวิตที่ไร้เหตุผลและรวบรัด (Principles on the Effective Prevention and Investigation of Extra-legal , Arbitrary and Summary Execution 1989) พิธีสารมินนิโซตาว่าด้วยการสืบสวนสอบสวนกรณีที่เกี่ยวข้องกับการเสียชีวิตที่มิชอบด้วยกฎหมาย (ค.ศ. 2016) และกฎหมายต่างประเทศ อันได้แก่ สหรัฐอเมริกา (รัฐมิชิแกน) สหราชอาณาจักร (ประเทศอังกฤษ) สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ญี่ปุ่น และสิงคโปร์

2. ขอบเขตด้านประชากร การวิจัยกำหนดกลุ่มประชากรที่จะศึกษาเป็นผู้มีส่วนได้เสียกับการปฏิบัติหน้าที่และเกี่ยวข้องกับการชันสูตรพลิกศพ ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่รัฐ นักวิชาการหรือผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมาย และผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งหมด 17 คน

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ การวิจัยนี้กำหนดที่กรุงเทพมหานครเป็นพื้นที่ในการศึกษา

ระเบียบวิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย การค้นคว้าเอกสาร (Documentary Research) ที่เป็นเอกสารแนวคิด ทฤษฎี และหลักการที่เกี่ยวข้อง ทั้งของไทย และต่างประเทศ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) โดยประกอบด้วยประเด็น การสัมภาษณ์หลัก ดังนี้ 1) สภาพปัญหาเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพของไทย 2) ปัญหามาตรฐานองค์กรที่มีหน้าที่ทำการชันสูตรพลิกศพในปัจจุบัน 3) ปัญหาการกำหนดเหตุที่ต้องทำการชันสูตรพลิกศพตามกฎหมาย 4) ปัญหาในขั้นตอนการปฏิบัติหน้าที่ชันสูตรพลิกศพ 5) ปัญหาการตรวจสอบถ่วงดุลในการปฏิบัติหน้าที่ 6) ปัญหาการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ตามที่กฎหมาย โดยมีประชากรสัมภาษณ์อันเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านกฎหมายและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการชันสูตรพลิกศพ รวมทั้งบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการ ยุติธรรม จำนวน 17 คน และมีการจัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อรับฟังความคิดเห็น จากผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมายและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการชันสูตรพลิกศพ รวมทั้งบุคคลที่เกี่ยวข้องกับ กระบวนการยุติธรรม จำนวน 20 คน โดยมีบุคคลที่สนใจเข้าร่วมฟังการจัดประชุมสนทนากลุ่มอีก 3 คน ทั้งนี้ เพื่อเป็นการยืนยันว่า กฎหมายต้นแบบว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพ ส่งผลต่อกระบวนการยุติธรรม ของไทยให้มีความเป็นสากล และสร้างความยุติธรรมให้กับประชาชนอย่างสูงที่สุด คำตอบที่ได้จาก วิธีดำเนินการวิจัยดังกล่าว ได้นำไปจัดทำเป็นกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพในรูปแบบของ ร่างพระราชบัญญัติ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- การมีร่างกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพ จะก่อให้เกิดประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ดังนี้
1. ทำให้ได้แนวทางที่ดีในการยกร่างกฎหมายเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพของไทย
 2. ทำให้สามารถนำร่างกฎหมายเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพของไทยเสนอเป็นแนวทางแก้ไข ปัญหาการชันสูตรพลิกศพของไทยให้แก่หน่วยงานหรือผู้มีหน้าที่ได้นำไปพิจารณาเพื่อปรับปรุง เพิ่มเติม หรือแก้ไขการชันสูตรพลิกศพของไทยให้ดียิ่งขึ้นต่อไป
 3. ทำให้เกิดการพัฒนาระบบการยุติธรรมของไทยให้เป็นไปตามหลักสากลมากยิ่งขึ้น

ผลการวิจัย

จากการวิจัยใช้วิธีการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย การค้นคว้าเอกสาร (Documentary Research) ที่เป็นเอกสารแนวคิด ทฤษฎี และหลักการที่เกี่ยวข้อง ทั้งของไทย และต่างประเทศ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัญหาของการชันสูตรพลิกศพของไทยที่พบ คือ ปัญหาระบบการชันสูตรพลิกศพ ปัญหามาตรฐานองค์กรที่มีหน้าที่ทำการชันสูตรพลิกศพ ปัญหาการกำหนดเหตุที่ต้องมีการชันสูตรพลิกศพ ปัญหาของขั้นตอนการดำเนินการชันสูตรพลิกศพ ปัญหาการตรวจสอบถ่วงดุล และปัญหาการใช้ดุลพินิจ

ของเจ้าหน้าที่ ซึ่งข้อสรุปจากการวิจัยกล่าวได้ว่า การชันสูตรพลิกศพของไทยยังมีปัญหาทางข้อกฎหมาย ปัญหาในทางปฏิบัติและการบังคับใช้กฎหมาย แนวคิดการวิจัยจึงได้หาคำตอบเพื่อให้มีการใช้กฎหมาย ในการอำนวยความสะดวกและเป็นเครื่องมือในการจัดการเพื่อการคุ้มครองสิทธิของประชาชน

2. การวิจัยได้สรุปสาระสำคัญของกฎหมายไทย กฎหมายมหาชนระหว่างประเทศ และกฎหมาย ต่างประเทศ เพื่อกำหนดเป็นแนวทางสำหรับการจัดทำกฎหมายโดยการเปรียบเทียบ ดังนี้ 1) ประเทศไทย ในปัจจุบันมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการชันสูตรพลิกศพ คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติว่าด้วยการ มอบหมายให้เจ้าหน้าที่ไปร่วมชันสูตรพลิกศพ พระราชกฤษฎีกาขยายระยะเวลาการใช้บังคับมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติการทะเบียน ราษฎร พระราชบัญญัติการให้บริการทางนิติวิทยาศาสตร์ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปราม การทรมาน และการกระทำให้บุคคลสูญหาย ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 333 ระเบียบสำนักงานอัยการ สูงสุดว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพ ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 10 การชันสูตรพลิกศพ ข้อบังคับ ระเบียบ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่ากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการชันสูตรพลิกศพ กระจายอยู่หลายฉบับ ทำให้การปฏิบัติสามารถบังคับใช้กฎหมายได้ยาก และเจ้าหน้าที่เกิดปัญหาในทาง ปฏิบัติ 2) ข้อค้นพบของการวิจัยในเรื่องกฎหมายมหาชนระหว่างประเทศพบว่า มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ การชันสูตรพลิกศพ คือ ข้อแนะนำที่ R (99) 3 ของคณะมนตรีสภายุโรป มาตรฐานการชันสูตรพลิกศพ (National Association of Medical Examiner : NAME) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (UDHR) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) หลักการว่าด้วยการป้องกันและ สอบสวนอย่างมีประสิทธิภาพเกี่ยวกับการวิสามัญฆาตกรรมและการลงโทษประหารชีวิตที่ไร้เหตุผลและ รวบรัด ค.ศ. 1989 (Principles on the Effective Prevention and Investigation of Extra-legal, Arbitrary and Summary Execution 1989) และพิธีสารมินนิโซตาว่าด้วยการสืบสวนสอบสวนกรณี ที่สงสัยว่าเป็นการเสียชีวิตที่มีข้อสงสัยด้วยกฎหมาย (ค.ศ. 2016) โดยเป็นการวางหลักสากลที่เกี่ยวข้องกับการ ชันสูตรพลิกศพที่ทุกประเทศควรปฏิบัติตาม เพื่อให้มีมาตรฐานในการชันสูตรพลิกศพเดียวกัน 3) กฎหมาย ต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการชันสูตรพลิกศพมีหลายประเทศที่การวิจัยได้สรุปสาระสำคัญของแต่ละ ประเทศได้ว่า สหรัฐอเมริกา (รัฐมิชิแกน) มีกฎหมายชันสูตรพลิกศพ (County Medical Examiners Act) โดยมีการใช้ระบบแพทย์ในทุกเคาน์ตีในการชันสูตรพลิกศพและให้อยู่ในความรับผิดชอบของแพทย์ สอบสวนประจำเคาน์ตี (Country Medical Examiner : M.E.) โดยมีวาระการดำรงตำแหน่ง คุณสมบัติ ของเจ้าหน้าที่ มีการกำหนดเหตุที่ต้องทำการชันสูตรพลิกศพไว้อย่างครอบคลุม มีการกำหนดขั้นตอนการ ปฏิบัติ มีการตรวจสอบถ่วงดุลการปฏิบัติหน้าที่ และมีการกำหนดการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ในการ ชันสูตรพลิกศพ สหราชอาณาจักร (ประเทศอังกฤษ) มีกฎหมายชันสูตรพลิกศพ (The Coroners Act) และ (The Coroners Rules) โดยมีการใช้ระบบโคโรเนอร์ (Coroner System) เป็นการให้อำนาจศาลหรือ ผู้ได้รับอำนาจในการชันสูตรพลิกศพ ซึ่งเป็นตำแหน่งที่ได้รับการแต่งตั้งจากรัฐบาลโดยมีการกำหนด คุณสมบัติว่าจะต้องเป็นทนายความ (Solicitor) นักกฎหมาย (Barrister) หรือแพทย์ที่ประกอบวิชาชีพนั้น มาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี มีการกำหนดเหตุที่ต้องทำการชันสูตรพลิกศพไว้อย่างครอบคลุม มีการกำหนด ขั้นตอนการปฏิบัติ และที่สำคัญมีขั้นตอนการร้องขอให้ศาลทบทวนคำวินิจฉัย (Judicial Review) ในการ

มีความเห็นเกี่ยวกับการตายหรือการมีคำวินิจฉัยได้ และมีการกำหนดการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่เอาไว้ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีกฎหมายชันสูตรพลิกศพ (Strafprozessordnung : StOP) และ (Regulation on Medical Post-Mortem Examination) โดยมีการใช้ระบบศาล (Judge System) ในการชันสูตรพลิกศพและให้อำนาจผู้พิพากษาในการสอบสวนการตาย ซึ่งศาลมีอำนาจและหน้าที่โดยตรงในการชันสูตรพลิกศพ โดยอาศัยตำรวจหรือแพทย์เข้ามามีส่วนร่วม มีการกำหนดเหตุที่ต้องทำการชันสูตรพลิกศพไว้อย่างกว้าง ๆ คือ กรณีการตายโดยผิดธรรมชาติ (Unnatural Death) และการตายที่ไม่อาจระบุตัวผู้ตายได้ (Unidentified) มีการกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติ มีการตรวจสอบถ่วงดุลการปฏิบัติหน้าที่ และมีการกำหนดการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพ (อุษา จันทลอย บุญเปี่ยม, 2553) ญี่ปุ่น (5 เมืองใหญ่) มีกฎหมายชันสูตรพลิกศพ (Code of Criminal Procedure) (Law Concerning Investigation, etc. of Cause of Death or Background of Corpses Handled by Police, etc.) (Medical Practitioners Act) (Autopsy Preservation Law Enforcement Order) (Autopsy Preservation method) (Basic Law for Promotion of Investigation of Cause of Death) (Regulation for Penal Institutions and Treatment of Inmates 2006) (Medical Practitioners' Act) (Rule of Criminal Procedure) (Ordinance for Enforcement of the Medical Practitioners' Act 1948) (Family Register Act) และ (Penal Code (Act No. 45 of 1907)) โดยมีการใช้ระบบแพทย์ (Medical Examination System) ในการชันสูตรพลิกศพและให้อำนาจแพทย์มีหน้าที่รับผิดชอบการตรวจชันสูตรพลิกศพและพิจารณาหาสาเหตุการตายที่ผิดธรรมชาติ อันเป็นการปกป้องสิทธิของผู้ตาย และให้แพทย์มีหน้าที่ในการเผยแพร่ความรู้ทางการแพทย์ มีการกำหนดคุณสมบัติผู้ที่ชันสูตรพลิกศพจะต้องผ่านการสอบและได้รับใบอนุญาตจากรัฐมนตรีและผู้ที่ทำการผ่าศพ (Autopsy) ต้องยื่นใบสมัครพร้อมประวัติต่อรัฐมนตรี ในส่วนของขั้นตอนการปฏิบัติมีการกำหนดไว้ และได้ให้ศาลมีอำนาจในการอนุญาตให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการตรวจสอบบุคคล ผ่าศพ ขูดหลุมฝังศพ ให้ทำลายวัตถุ หรืออนุญาตให้ผู้เชี่ยวชาญเข้าไปในที่อาศัยของบุคคล เพื่อดำเนินการตรวจสอบได้ มีการกำหนดเหตุที่ต้องทำการชันสูตรพลิกศพไว้อย่างครอบคลุม มีการตรวจสอบถ่วงดุลการปฏิบัติหน้าที่ และมีการกำหนดการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพ และสิงคโปร์มีกฎหมายชันสูตรพลิกศพ (Coroners Act 2010) โดยมีการใช้ระบบโคโรเนอร์ (Coroner System) ในการชันสูตรพลิกศพและเป็นการให้อำนาจโคโรเนอร์ในการทำหน้าที่เกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพ โดยการตัดสินใจหรือการประสานงานเกี่ยวกับการสอบสวนหาสาเหตุการตาย โดยโคโรเนอร์เป็นเจ้าหน้าที่ตุลาการหรือผู้พิพากษาที่ได้รับการแต่งตั้ง โดยคุณสมบัติของโคโรเนอร์ตั้นประธานาธิบดี (The President) อาจแต่งตั้งตามคำแนะนำของประธานศาลสูงสุด มีการกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติ มีการกำหนดเหตุที่ต้องทำการชันสูตรพลิกศพไว้อย่างครอบคลุม มีการตรวจสอบถ่วงดุลการปฏิบัติหน้าที่ และมีการกำหนดการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพ (จิณณ์พัชฌาณ์ ไชยมะโน, 2563)

3. การจัดทำร่างกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพ เป็นกฎหมายต้นแบบเพื่อนำไปประยุกต์ให้เป็นกฎหมายในการใช้บังคับเพื่อการคุ้มครองสิทธิในชีวิตของประชาชน ซึ่งจากการวิจัยได้ข้อสรุปผลการวิจัยว่า ทั้งกฎหมายไทย กฎหมายมหาชนระหว่างประเทศ และกฎหมายต่างประเทศต่างก็มีข้อดีในแต่ละกฎหมาย ดังนั้น การวิจัยจึงได้จัดทำเป็นกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพ โดยมีสาระสำคัญในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพของไทย อันเป็นคุ้มครองสิทธิของประชาชนและเป็นพัฒนาระบบกระบวนการยุติธรรม ซึ่งประเด็นนำไปสู่การจัดทำเป็นกฎหมายต้นแบบ

โดยมีโครงสร้างกฎหมายประกอบด้วยบทบัญญัติ 85 มาตรา แบ่งเป็น 4 หมวด โดยกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพ เป็นกฎหมายระดับพระราชบัญญัติ ดังนั้น ร่างกฎหมายต้นแบบจึงเป็นร่างพระราชบัญญัติ

4. เมื่อได้จัดทำร่างกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพ และได้มีการจัดประชุมสนทนากลุ่มเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมายและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการชันสูตรพลิกศพ รวมทั้งบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม รวมถึงบุคคลที่สนใจเข้าร่วมฟังการจัดประชุมสนทนากลุ่มเพื่อเป็นการยืนยันว่า กฎหมายต้นแบบว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพ ส่งผลต่อกระบวนการยุติธรรมของไทยให้มีความเป็นสากล และสร้างความยุติธรรมให้กับประชาชนอย่างสูงที่สุด คำตอบที่ได้จากวิธิดำเนินการวิจัยดังกล่าว ได้นำไปจัดทำเป็นกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพ

อภิปรายผล

การวิจัยนี้ได้มีการศึกษาสภาพปัญหาของการชันสูตรพลิกศพของไทย โดยศึกษาถึงปัญหาระบบการชันสูตรพลิกศพ ปัญหามาตรฐานองค์กรที่มีหน้าที่ทำการชันสูตรพลิกศพ ปัญหาการกำหนดเหตุที่ต้องมีการชันสูตรพลิกศพ ปัญหาของขั้นตอนการดำเนินการชันสูตรพลิกศพ ปัญหาการตรวจสอบถ่วงดุล และปัญหาการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ ซึ่งได้ข้อสรุปจากการวิจัยการชันสูตรพลิกศพของไทยยังมีปัญหาทางข้อกฎหมาย ปัญหาในทางปฏิบัติและการบังคับใช้กฎหมาย และจากการศึกษากฎหมายมหาชนระหว่างประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับการชันสูตรพลิกศพเป็นการวางหลักสากลที่เกี่ยวข้องกับการชันสูตรพลิกศพที่ทุกประเทศควรปฏิบัติตาม เพื่อให้มีมาตรฐานในการชันสูตรพลิกศพเดียวกัน ในส่วนของกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการชันสูตรพลิกศพนี้นั้นหลายประเทศที่การวิจัยได้สรุปสาระสำคัญของแต่ละประเทศได้ว่า สหรัฐอเมริกา (รัฐมิชิแกน) มีการใช้ระบบแพทย์ในทุกเคาน์ตีในการชันสูตรพลิกศพและให้อยู่ในความรับผิดชอบของแพทย์สอบสวนประจำเคาน์ตี โดยมีวาระการดำรงตำแหน่ง คุณสมบัติของเจ้าหน้าที่มีการกำหนดเหตุที่ต้องทำการชันสูตรพลิกศพไว้อย่างครอบคลุม มีการกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติ มีการตรวจสอบถ่วงดุลการปฏิบัติหน้าที่ และมีการกำหนดการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพ สหราชอาณาจักร (ประเทศอังกฤษ) มีกฎหมายชันสูตรพลิกศพ โดยมีการใช้ระบบโคโรเนอร์เป็นการให้อำนาจศาลหรือผู้ได้รับอำนาจในการชันสูตรพลิกศพ ซึ่งเป็นตำแหน่งที่ได้รับการแต่งตั้งจากรัฐบาลโดยมีการกำหนดคุณสมบัติว่าจะต้องเป็นทนายความ นักกฎหมาย หรือแพทย์ที่ประกอบวิชาชีพนั้นมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี มีการกำหนดเหตุที่ต้องทำการชันสูตรพลิกศพไว้อย่างครอบคลุม มีการกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติและที่สำคัญมีขั้นตอนการร้องขอให้ศาลทบทวนคำวินิจฉัย ในการมีความเห็นเกี่ยวกับการตายหรือการมีคำวินิจฉัยได้ และมีการกำหนดการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่เอาไว้ด้วย สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีกฎหมายชันสูตรพลิกศพโดยใช้ระบบศาลในการชันสูตรพลิกศพและให้อำนาจผู้พิพากษาในการสอบสวนการตาย ซึ่งศาลมีอำนาจและหน้าที่โดยตรงในการชันสูตรพลิกศพ โดยอาศัยตำรวจหรือแพทย์เข้ามามีส่วนร่วม มีการกำหนดเหตุที่ต้องทำการชันสูตรพลิกศพไว้อย่างกว้าง ๆ คือ กรณีการตายโดยผิดธรรมชาติ และการตายที่ไม่อาจจะระบุตัวผู้ตายได้ มีการกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติ มีการตรวจสอบถ่วงดุลการปฏิบัติหน้าที่ และมีการกำหนดการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพ ญี่ปุ่น (5 เมืองใหญ่) มีกฎหมายชันสูตรพลิกศพโดยมีการใช้ระบบแพทย์ในการชันสูตรพลิกศพและให้อำนาจแพทย์มีหน้าที่รับผิดชอบการตรวจชันสูตรพลิกศพและพิจารณาหาสาเหตุการตายที่ผิดธรรมชาติ อันเป็นการปกป้องสิทธิของผู้ตาย

และให้แพทย์มีหน้าที่ในการเผยแพร่ความรู้ทางการแพทย์ มีการกำหนดคุณสมบัติผู้ที่ชันสูตรพลิกศพ จะต้องผ่านการสอบและได้รับใบอนุญาตจากรัฐมนตรีและผู้ที่ทำการผ่าศพต้องยื่นใบสมัครพร้อมประวัติต่อรัฐมนตรีในส่วนของการชันตอนการปฏิบัติมีการกำหนดไว้ และได้ให้ศาลมีอำนาจในการอนุญาตให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการตรวจสอบบุคคล ผ่าศพ ขูดหลุมฝังศพ ให้ทำลายวัตถุ หรืออนุญาตให้ผู้เชี่ยวชาญเข้าไปในที่อยู่อาศัยของบุคคล เพื่อดำเนินการตรวจสอบได้ มีการกำหนดเหตุที่ต้องทำการชันสูตรพลิกศพไว้อย่างครอบคลุม มีการตรวจสอบถ่วงดุลการปฏิบัติหน้าที่ และมีการกำหนดการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพ และสิ่งโคปรักมีกฎหมายชันสูตรพลิกศพโดยมีการใช้ระบบโคโรเนอร์ในการชันสูตรพลิกศพและเป็นการให้อำนาจโคโรเนอร์ในการทำหน้าที่เกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพ โดยการตัดสินใจหรือการประสานงานเกี่ยวกับการสอบสวนหาสาเหตุการตาย โดยโคโรเนอร์เป็นเจ้าหน้าที่ตุลาการหรือผู้พิพากษาที่ได้รับการแต่งตั้ง โดยคุณสมบัติของโคโรเนอร์นั้นประธานาธิบดีอาจแต่งตั้งตามคำแนะนำของประธานศาลสูงสุด มีการกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติ มีการกำหนดเหตุที่ต้องทำการชันสูตรพลิกศพไว้อย่างครอบคลุม มีการตรวจสอบถ่วงดุลการปฏิบัติหน้าที่ และมีการกำหนดการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพ

การวิจัยจึงได้จัดทำเป็นกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพ โดยมีสาระสำคัญในการแก้ไขปัญหายุ่งยากเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพของไทย อันเป็นคุ้มครองสิทธิของประชาชนและเป็นพัฒนาระบบกระบวนการยุติธรรม โดยมีโครงสร้างของกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพเป็นกฎหมายลำดับศักดิ์เป็นพระราชบัญญัติ มี 85 มาตรา 4 หมวด ซึ่งแต่ละหมวด การวิจัยได้กำหนดสาระสำคัญของบทบัญญัติและเป้าหมายไว้ ดังนี้

1. บททั่วไป ว่าด้วยชื่อพระราชบัญญัติเพื่อสื่อให้เห็นถึงเรื่องและสาระสำคัญของกฎหมาย คือพระราชบัญญัติชันสูตรพลิกศพ พ.ศ. วันบังคับใช้เพื่อเป็นการกำหนดวันใช้บังคับเมื่อพ้นระยะเวลาหนึ่ง และเพื่อให้มีการเตรียมความพร้อมของบุคคลที่เกี่ยวข้อง ก่อนที่กฎหมายจะมีผลใช้บังคับ การบังคับใช้กฎหมายเพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายรวมเป็นอันเดียวกันกับพระราชบัญญัตินี้ อันเป็นหลักการทั่วไป เมื่อมีกฎหมายใหม่จึงต้องยกเลิกกฎหมายเก่า คำนิยามเพื่อความหมายของคำเฉพาะที่มีในบทบัญญัติกฎหมายฉบับนี้เกิดความเข้าใจตรงกันตามความหมายที่กฎหมายให้ไว้ อันเป็นประโยชน์ต่อการตีความกฎหมาย คำนิยามที่ให้ไว้เป็นคำที่มีความหมายเฉพาะในกฎหมาย ประกอบด้วย คณะกรรมการ การชันสูตรพลิกศพ ชื่อพระราชบัญญัติ ผู้เสียหาย ศพ สำนักงาน เจ้าพนักงานชันสูตรพลิกศพ พนักงานชันสูตรพลิกศพ เจ้าหน้าที่สืบสวนการตาย ลูกจ้าง องค์กร และรัฐมนตรีผู้รักษาการตามกฎหมายเพื่อเป็นการกำหนดบุคคลที่ทำการรักษาการตามพระราชบัญญัติ มีอำนาจดำเนินการหรือปฏิบัติตามกฎหมาย เพื่อให้แต่ละกระทรวงสามารถออกกฎกระทรวง ระเบียบ หรือประกาศได้ในส่วนของตนเองได้

2. หมวดที่ 1 คณะกรรมการการชันสูตรพลิกศพ ว่าด้วยองค์ประกอบของคณะกรรมการ อันเป็นการกำหนดให้มีคณะกรรมการเพื่อทำหน้าที่กำกับดูแลการชันสูตรพลิกศพ การกำหนดนโยบาย รวมถึงการกำหนดมาตรฐานการชันสูตรพลิกศพ โดยตั้งคณะกรรมการแยกเป็น 2 ส่วน คือ คณะกรรมการโดยตำแหน่ง ประกอบด้วยผู้แทนจากหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องและคณะกรรมการโดยการแต่งตั้ง ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญสาขาที่เกี่ยวข้อง คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะปฏิบัติหน้าที่และลักษณะต้องห้าม วาระการดำรงตำแหน่งเพื่อให้เกิดความชัดเจนในเรื่องระยะเวลาการดำรงตำแหน่งของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ การพ้นจากตำแหน่งเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์การพ้นจากตำแหน่งกรณีอื่นของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ หน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการเพื่อกำหนด

ขอบเขตอำนาจให้คณะกรรมการการชันสูตรพลิกศพมีหน้าที่ในการควบคุม กำกับ ดูแลการชันสูตรพลิกศพ ให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้อง องค์ประชุมและการวินิจฉัยชี้ขาดการประชุมเพื่อกำหนดองค์ประชุมคณะกรรมการ และการพิจารณามีมติ ระเบียบที่ประชุมคณะกรรมการเพื่อเป็นการวางระเบียบ ข้อบังคับสำหรับการประชุมคณะกรรมการ ค่าตอบแทนการประชุมเพื่อเป็นการกำหนดค่าตอบแทนในการประชุมโดยได้รับค่าตอบแทนตามที่คณะรัฐมนตรีกำหนด และอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อให้มีการ แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณาหรือปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่คณะกรรมการมอบหมายได้

3. หมวดที่ 2 เจ้าพนักงาน สำนักงาน และเขตอำนาจ

ส่วนที่ 1 เจ้าพนักงานชันสูตรพลิกศพ และพนักงานชันสูตรพลิกศพ ว่าด้วยการแต่งตั้ง ผู้มีคุณสมบัติเป็นเจ้าพนักงานเพื่อเป็นการกำหนดคุณสมบัติให้เหมาะสมต่อการปฏิบัติหน้าที่ในการ บริหารงานองค์กร คุณสมบัติและลักษณะต้องห้าม ระยะเวลาดำรงตำแหน่งเพื่อเป็นการกำหนดระยะเวลา ในการปฏิบัติหน้าที่ และสามารถได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งอีกได้ และการพ้นจากตำแหน่ง

ส่วนที่ 2 สำนักงาน และเขตอำนาจ ว่าด้วยการจัดตั้งสำนักงานชันสูตรพลิกศพและเขตอำนาจ การจัดสรรงบประมาณในการดำเนินการชันสูตรพลิกศพทั้งระบบ เขตอำนาจของเจ้าพนักงาน การยื่น คำร้องขอต่อศาลในการเปลี่ยนตัวเจ้าพนักงานชันสูตรพลิกศพ กรณีเหตุการณ์พิเศษในการชันสูตรพลิกศพ อาทิ มีการตายในคราวเดียวกันเป็นจำนวนมาก อำนาจของเจ้าพนักงาน หน้าที่และอำนาจของหัวหน้า สำนักงานชันสูตรพลิกศพ การแต่งตั้งเจ้าหน้าที่สืบสวนการตายเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ การจ้าง ลูกจ้างเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ การมอบหมายและรักษาการแทน เงินเดือนและประโยชน์ตอบแทน การจัดระบบและมาตรฐานองค์กรผู้มีส่วนร่วมในการชันสูตรพลิกศพ และการจัดตั้งศูนย์ประสานงาน การชันสูตรพลิกศพ

4. หมวดที่ 3 การชันสูตรพลิกศพ ว่าด้วยเหตุที่ต้องชันสูตรพลิกศพ รวมถึงกรณีอยู่ในระหว่างการ ควบคุมของเจ้าพนักงาน ขั้นตอนก่อนการชันสูตรพลิกศพ : หน้าที่ของผู้พบเหตุการณ์ตาย เพื่อเป็นการ กำหนดหน้าที่ให้ผู้รู้เรื่องการตายดำเนินการจัดการ การแจ้งเพื่อดำเนินการชันสูตรพลิกศพเพื่อเป็นการ กำหนดหน้าที่หลังจากได้รับแจ้งการตาย ขั้นตอนระหว่างการชันสูตรพลิกศพ : การควบคุมสถานที่ และ รวบรวมพยานหลักฐานโดยพนักงานสอบสวน การกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการปฏิบัติ การกำหนดหน้าที่และอำนาจของเจ้าพนักงานชันสูตรพลิกศพในการเข้าไปยังสถานที่ที่พบศพ กรณีมีเหตุ จำเป็นต้องเคลื่อนย้ายศพไปยังสำนักงาน หรือสถานที่ที่กำหนด การผ่าศพ การแจ้งวัน เวลา สถานที่ที่จะทำ การผ่าศพ การปฏิบัติต่อผู้ตาย การเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ภาพ รายละเอียดของผู้ตาย ขั้นตอนหลัง การชันสูตรพลิกศพ : การออกรายงานการชันสูตรพลิกศพและหนังสือรับรองการตาย รายละเอียดรายงาน การชันสูตรพลิกศพ การยื่นคำร้องต่อศาล กรณีขอให้ศาลยกเลิกรายงานการชันสูตรพลิกศพและสั่งให้มีการ ชันสูตรพลิกศพใหม่ หรือขอให้ทำการตรวจ หรือผ่าศพ ศาลขอให้ผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นประกอบการ ไต่สวนและทำคำสั่ง กรณีศาลมีคำสั่งให้ทำการชันสูตรพลิกศพหรือตรวจพิสูจน์ หรือทำการผ่าศพ ศาลจะ กำหนดเจ้าพนักงานชันสูตรพลิกศพอื่นเป็นผู้ทำการชันสูตรพลิกศพ การขุดศพเพื่อชันสูตร การคืนศพ และ การขอศพเพื่อการศึกษาหรือวิจัย ข้อกำหนดในการเผาศพ กำหนดระยะเวลาห้ามมิให้มีการเผาศพ กรณี ปรากฏพยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดี หรือ กรณีพนักงานอัยการร้องขอ บุคคลตามมาตรา สามร้อยยี่ นคำร้องต่อศาลขอให้มีการชันสูตรพลิกศพอีกครั้งได้ วิธีการแจ้งให้บุคคลอื่นทราบและการขอสำเนาเอกสาร พนักงานอัยการเข้าร่วมทำสำนวนชันสูตรพลิกศพ อัยการร้องขอให้ไต่สวนการตาย พนักงานอัยการร่วม

สอบสวน กรณีความตายเกี่ยวข้องกับเจ้าพนักงาน พนักงานอัยการเข้าร่วมการดำเนินการสอบสวน การประกาศหรือแจ้งการไต่สวน การไต่สวนโดยเปิดเผย และช้อยกเว้น อำนาจของศาลในการไต่สวน การตาย ผลของคำสั่งการไต่สวนการตาย ขั้นตอนส่งสำนวนการไต่สวน คำตอบแทนของเจ้าพนักงานผู้ได้ทำการชันสูตรพลิกศพ และผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญที่ศาลขอให้มาให้ความเห็นตามพระราชบัญญัติการส่งรายงานการชันสูตรพลิกศพ

5. หมวดที่ 4 บทกำหนดโทษ ว่าด้วยการนำเอาโทษอาญามาใช้กรณีกระทำความผิดกฎหมาย ละเลย ฝ่าฝืนข้อห้าม หรือไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติกฎหมาย

6. บทเฉพาะกาล ว่าด้วยความต่อเนื่องในการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพ การกำหนดให้มีการออกกฎ ระเบียบ ให้แล้วเสร็จภายในกำหนด การรองรับคณะกรรมการโดยการกำหนดให้มีคณะกรรมการชั่วคราวปฏิบัติหน้าที่ การจัดให้มีเจ้าหน้าที่ประจำสำนักงานให้มีอำนาจชันสูตรพลิกศพในเขตจังหวัด ในระหว่างแต่งตั้งให้มีเจ้าพนักงานชันสูตรพลิกศพ การเริ่มต้นการทำงานของสำนักงานโดย คณะรัฐมนตรีจัดสรรงบประมาณเบื้องต้นตามความจำเป็น

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยพบว่า ร่างพระราชบัญญัติชันสูตรพลิกศพ พ.ศ. ที่ได้จัดทำขึ้นนี้ หากจะนำไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการคุ้มครองสิทธิของประชาชน การวิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. แนวทางการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ การจัดทำร่างพระราชบัญญัติชันสูตรพลิกศพ พ.ศ. จะทำให้การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ง่ายและเป็นธรรม ส่งผลให้มีหน่วยงานเฉพาะที่ทำหน้าที่ด้านชันสูตรพลิกศพและบูรณาการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีการกำกับดูแลโดยคณะกรรมการการชันสูตรพลิกศพ อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงาน สิทธิของผู้ตาย รวมถึงสิทธิของญาติผู้ตาย ให้เป็นไปด้วยความยุติธรรมและเป็นที่ยอมรับของสังคม ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศในการพัฒนาด้านกระบวนการยุติธรรม เพื่อให้กฎหมายต้นแบบสามารถนำไปใช้ได้เป็นอย่างดีเป็นรูปธรรม รัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการชันสูตรพลิกศพ และเป็นการแก้ไขปัญหาการชันสูตรพลิกศพของไทยที่มีอยู่ในปัจจุบัน จึงเห็นควรได้นำกฎหมายต้นแบบนี้เสนอต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อให้ความเห็นชอบและเข้าสู่กระบวนการตรากฎหมาย

2. ข้อเสนอแนะด้านกฎหมาย เนื่องจากหากมีการตราพระราชบัญญัติชันสูตรพลิกศพ พ.ศ. มีผลเป็นกฎหมายใช้บังคับแล้ว หากมีการประกาศในราชกิจจานุเบกษา การวิจัยเสนอแนะให้ทำการศึกษาเพื่อออกกฎหมายลำดับรอง คือ

1) ระเบียบคณะกรรมการการชันสูตรพลิกศพว่าด้วยการแต่งตั้งเจ้าพนักงานชันสูตรพลิกศพ และพนักงานชันสูตรพลิกศพ พ.ศ. ซึ่งเป็นการกำหนดคุณสมบัติของผู้ทำหน้าที่ชันสูตรพลิกศพ

2) ระเบียบกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยหลักเกณฑ์ และวิธีการประเมินผลของพนักงานชันสูตรพลิกศพ พ.ศ. ซึ่งเป็นการประเมินผลผู้ทำหน้าที่ชันสูตรพลิกศพ

3) พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยเขตอำนาจสำนักงานชันสูตรพลิกศพ พ.ศ. ซึ่งเป็นการกำหนดเขตพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานชันสูตรพลิกศพ

4) ระเบียบกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยหลักเกณฑ์ และวิธีการในการจัดแจ้งรายชื่อผู้ที่สามารถ

ทำการผ่าศพ พ.ศ. ซึ่งเป็นการกำหนดรายละเอียดคุณสมบัติและหลักเกณฑ์และจัดแจ้งรายชื่อผู้ที่สามารถทำการผ่าศพได้

5) ระเบียบกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยคุณสมบัติของเจ้าหน้าที่สืบสวนการตาย การศึกษา การฝึกอบรม และประสบการณ์ กรอบอัตรากำลัง วิธีการแต่งตั้งและเพิกถอน พ.ศ. ซึ่งเป็นการกำหนดคุณสมบัติของเจ้าหน้าที่ และเป็นการพิจารณากรอบอัตรากำลังในการปฏิบัติหน้าที่ให้เหมาะสม

6) ระเบียบกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยการบริหารจัดการสำนักงานชันสูตรพลิกศพ พ.ศ. ซึ่งเป็นการกำหนดให้มีระเบียบในการบริหารจัดการภายในสำนักงานชันสูตรพลิกศพ

7) ระเบียบกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยสมาชิกขององค์กรที่จะมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือเจ้าพนักงานในการปฏิบัติหน้าที่ชันสูตรพลิกศพ พ.ศ. ซึ่งเป็นการกำกับดูแลองค์กรเอกชนหรือมูลนิธิในการช่วยเหลือเจ้าพนักงานในการปฏิบัติหน้าที่ชันสูตรพลิกศพ

8) กฎกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยการปิดกั้นอาณาเขตและการรักษาสภาพแห่งสถานที่ พ.ศ. ซึ่งเป็นการกำหนดพื้นที่สำหรับห้ามให้บุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องในการเข้าพื้นที่ทำการชันสูตรพลิกศพ

9) กฎกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยการจัดทำบันทึกรายละเอียดทรัพย์สิน การเก็บรักษาและส่งคืนทรัพย์สินแก่ผู้มีสิทธิตามกฎหมาย พ.ศ. ซึ่งเป็นการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินของผู้ตาย

10) ระเบียบกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยแบบรายงานการชันสูตรพลิกศพ พ.ศ. ซึ่งเป็นการกำหนดแบบรายงานให้มีความเป็นมาตรฐานสากล

11) ระเบียบกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยการคัดเอกสารอันเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพ พ.ศ. ซึ่งเป็นการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตาย

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2560). *คู่มือการปฏิบัติหน้าที่ชันสูตรพลิกศพของพนักงานฝ่ายปกครอง*. ปทุมธานี: โรงพิมพ์อสาธิตศึกษาดินแดน.
- เกรียงไกร เจริญนาวัฒน์. (2565). *หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- จิณณ์พัชฌาณ โขยมะโณ. (2563). *การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสืบสวนการตายผิดธรรมชาติ ของประเทศไทย ประเทศสิงคโปร์ และประเทศญี่ปุ่น*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (นิติวิทยาศาสตร์) สาขานิติวิทยาศาสตร์ คณะสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- แสวง บุญเฉลิมวิภาส. (2565). *นิติเวชศาสตร์และกฎหมายการแพทย์*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- อุษา จันพลอย บุญเปี่ยม. (2553). *การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทยกับประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ และประเทศเยอรมนี*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Hanzlick ,R. Combs D. (2023). *medical examiner and coroner systems : history and trends*. <http://jama.jamanetwork.com/article.aspx?articleid=187352>
- Lord Bingham. (2007). *The Rule of Law*. Cambridge Law Journal.